

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan tekijänoikeuslakia muutettavaksi siten, että velvollisuus maksaa niin sanottua kasettimaksua koskisi maahantuojan lisäksi sitä, joka tarjoaa kasetin tai nauhan jälleenmyytäväksi. Maksun perinnän varmistamiseksi ehdotetaan lisäksi, että tietojenanto- ja selvitysvelvollisuutta kasettien maahantuonnista ja myynnistä tehostetaan. Läänihallitus voisi uhkasakolla velvoittaa maahantuojan tai myyjän täyttämään tietojen an-

tamisvelvollisuutensa. Läänihallituksella olisi lisäksi oikeus maksuvelvollisuuden noudattamisen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Selvitysvelvollisuuden rikkominen tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta säädettäisiin rangaistavaksi.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila

Kasettimaksua koskevat tekijänoikeuslain (404/61) säännökset tulivat voimaan 15 päivänä kesäkuuta 1984. Lain 26 h §:n (442/84) mukaan tarkemmat säännökset maksusäännösten soveltamisesta annetaan asetuksella. Kasettimaksua koskevia tarkempia säännöksiä on tekijänoikeusasetuksessa (441/61).

Kasettimaksu on lain 26 a §:n mukaan suoritettava ääni- tai kuvanauhasta taikka muusta laitteesta, johon ääni tai kuva voidaan tallentaa ja joka soveltuu radiossa tai televisiossa lähetetyn taikka ääni- tai kuvatallenteella olevan teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön. Maksuvelvollisia ovat kasettien maahantuojat ja valmistajat. Maksu käytetään korvauksina tekijöille ja tuottajille heidän aikaansaamansa suojatun aineiston käytöstä yksityiseen nauhoitustoimintaan.

Kasettimaksun perii lain 26 b §:n mukaan lukuisia suomalaisia tekijöitä edustava järjestö,

jonka opetusministeriö on tähän tehtävään hyväksynyt määräajaksi, enintään viideksi vuodeksi. Opetusministeriö on hyväksynyt kasettimaksun periväksi järjestöksi Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry:n.

Maksuvelvollisuus syntyy, kun laite valmistetaan tai tuodaan maahan. Tekijänoikeusasetuksen 27 ja 28 §:ssä on tarkemmat säännökset siitä, milloin laite katsotaan valmistetuksi tai maahantuoduksi. Tekijänoikeuslain 26 d §:n 2 momentin mukaan laitteen valmistajan tai maahantuojan on annettava järjestölle perinnässä tarvittavat tiedot valmistamistaan tai maahantuomistaan laitteista.

Edellä sanotun lisäksi järjestöllä on 26 d §:n 1 momentin nojalla oikeus tullilain (573/78) salassapitosäännösten estämättä saada tulliviranomaiselta perinnässä tarvittavat tiedot yksittäisistä tuontieristä. Pykälän 3 momentin mukaan se, joka on saanut tiedon toisen liiketoimista tullilta taikka laitteen valmistajan tai maahantuojan järjestölle antamien tietojen

nojalla, ei saa sitä oikeudettomasti käyttää eikä muille ilmaista. Lain 56 b §:n nojalla tämän salassapitovelvollisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Maksuvelvollisuus koskee paitsi kasettiin pakkattuja yksityiseen käyttöön soveltuvia nauhoja myös leikkaamatonta nauhaa, joka on tarkoitettu tällaisten kasettien valmistukseen. Kasettimaksu maksetaan siten sekä valmiista kaseteista että leikkaamattomasta nauhasta maahantuonnin yhteydessä. Suomessa kootaan kasetteja. Sen sijaan niissä käytettävää leikkaamatonta nauhaa ei valmisteta täällä. Käytännössä maksu peritään lähes aina joko valmiiden kasettien tai leikkaamattoman nauhan maahantuonnin yhteydessä.

Maksun perintää on tehostettu eräillä lain ja asetuksen muutoksilla. Vuonna 1991 tekijänoikeuslakia muutettiin siten, että tulliviranomainen saa luovuttaa nauhat ja kasetit maahantuojalle ainoastaan, jos kasettimaksu on maksettu maksun perimisestä huolehtivalle järjestölle tai jos maahantuojalla osoittaa antaneensa järjestölle vakuuden maksun suorittamisesta. Järjestö voi myös antaa erityisen suostumuksen kasettien luovutukselle ennen maksun suorittamista.

Vuonna 1992 tekijänoikeusasetukseen tehtiin muutos, jolla täsmennettiin sitä, millaisia äänijakuvanauhoja teknisten ominaisuuksien ja käyttötarkoituksen puolesta pidetään maksun piiriin kuuluvina ja jolla torjuttiin maksun kiertämistä esimerkiksi tuomalla maahan kasetteja, jotka ovat kokonaan tai osittain nauhoitettuja, mutta olosuhteista on pääteltävissä, että kasetit on tarkoitettu käytettäväksi nauhoittamiseen. Asetuksen muutoksella vahvistettiin samana vuonna myös nimenomaisesti se, että maksu on maksettava kasetteihin pakkaamattoman ja leikkaamattoman äänen tai kuvan tallentamiseen soveltuvan nauhan maahantuonnista.

Kasettimaksu tuotti vuosina 1986 — 87 noin 45 miljoonaa markkaa vuodessa perintäkulojen vähentämisen ja varojen säilytyksestä tulevien korkojen lisäämisen jälkeen. Vuosina 1988 — 90 maksun tuotot olivat 58 — 61 miljoonaa markkaa. Tämän jälkeen maksun tuotto on alentunut. Vuoden 1993 maksutuotot olivat noin 40 miljoonaa markkaa.

Maksujärjestelmä, joka perustuu erityistyyppiseen tekijänoikeuslainsäädännössä säädettyyn

maksuun, on ollut Suomelle kulttuurin kannalta hyvin edullinen. Maksujärjestelmällä on voitu korvata yksityistä nauhoitustoimintaa sekä suorina korvauksina että epäsuorasti tukemalla tekijöiden yhteisiä tarkoituksia. Nämä ovat olleet hyödyllisiä kulttuuripolitiikan kannalta yleisestikin.

Tekijänoikeudellinen kasettimaksu on voimassa useissa Euroopan maissa. Pohjoismaista Islannissa on kasettimaksujärjestelmä ollut tekijänoikeuslaissa yhtä kauan kuin Suomessa. Tanskassa säädettiin tekijänoikeudellisesta Suomen mallia muistuttavasta maksusta vuonna 1992. Norjassa on 1980-luvulta lähtien ollut voimassa julkisoikeudellinen kasettimaksu, jonka tuotot käytetään osittain tekijänoikeuden haltijoiden hyväksi. Ruotsissa oli vuodesta 1982 vuoteen 1991 voimassa kasettivero, jonka tuotot käytettiin osaksi kulttuuria ja tekijöiden asemaa edistäviin tarkoituksiin. Ruotsissa keskustellaan tekijänoikeudellisesta kasettimaksusta.

Euroopan unionin komissio on valmistele massassa maksujärjestelmien yhdenmukaistamisesta direktiiviehdotusta. Mikäli direktiivi myöhemmin annetaan, se saattaa edellyttää muutoksia myös Suomen kasettimaksua koskeviin säännöksiin.

2. Ehdotetut muutokset

Kasettimaksua koskeviin säännöksiin ehdotetaan muutoksia, jotka koskevat kasettimaksun maksuvelvollisuutta ja maksun perinnän tehostamista.

2.1. Maksuvelvollisuus

Maksuvelvollisuus koskee nykyisin ainoastaan laitteen valmistajaa tai maahantuojaa. Tästä seuraa käytännössä se, että laitteiden vähittäismyyjä voi vapaasti myydä sellaisia laitteita, joista ei ole maksettu kasettimaksua, vaikka hän olisi hankkinut laitteet tietoisena siitä, että niistä on lainvastaisesti jätetty kasettimaksu maksamatta. Laajaankaan kasettimaksuttomien laitteiden vähittäismyyntiin ei voida nykyisen lain nojalla puuttua. Vähittäiskauppa on häiriintynyt, koska jotkut myyjät ovat voineet saada epäoikeutettua hintaetua siitä, että maahantuojalla oli tarkoituksella ja organisoitusti jättänyt maksun maksamatta.

Tarkoitus on, että maksuvelvollisuus edelleen koskee ensi sijassa laitteen valmistajaa tai maahantuojaa. Maksun kiertäminen valmistus- tai maahantuontiportaassa ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että markkinoilla on laitteita, joista maksua ei ole maksettu. Koko kasettikauppaa vähittäismyyntiporras mukaan luettuna on kohdeltava samalla tavalla.

Edellä sanotun mukaisesti ehdotetaan, että laitteen jälleenmyyjällä olisi toissijainen vastuu, mikäli valmistaja tai maahantuoja on laiminlyönyt maksun. Tekijänoikeuslain 26 a §:ään ehdotetaan lisättäväksi tätä koskeva uusi 2 momentti. Sen, joka tarjoaa jälleenmyytäväksi valmistajan tai maahantuojan myymän laitteen, olisi 26 b §:ssä tarkoitettujen järjestön kehoituksesta osoitettava, että laitteesta on suoritettu maksu. Jos maksua ei ole suoritettu, jälleenmyyjän olisi suoritettava maksu. Tällä on kuitenkin oikeus vaatia suoritettavansa maksu valmistajalta tai maahantuojalta.

Käytännössä vähittäismyyjän tulee varmistua siitä, että valmistaja tai maahantuoja on suorittanut maksun. Tehokkain tapa tämän toteamiseksi on se, että valmistaja, maahantuoja tai tukkumyyjä erittelee laitteita koskevassa laskussa kasettimaksun osuuden.

2.2. Perinnän tehostaminen

Järjestö on tähän asti voinut tehokkaasti valvoa maahantuojien ilmoitusvelvollisuuden täyttämistä, koska se saa tiedot maahantuontitapahtumista myös tullilta. Jos Suomi liittyy Euroopan unioniin, ei järjestö tule enää saamaan tullilta tietoja Euroopan unionin jäsenvaltioista tuoduista laitteista. Tästä syystä tekijänoikeuslakiin ehdotetaan tehtäväksi tarvittavat muutokset, joilla varmistetaan se, että järjestö myös vastaisuudessa saa maksun perinnässä tarvittavat tiedot.

Alkuvaiheessa kasettimaksujärjestelmä toimi ilman maksujen perintään liittyneitä vaikeuksia. Kuitenkin 1980-luvun loppupuolelta lähtien on esiintynyt järjestelmällistä kasettimaksun kiertämiseen tähtäävää toimintaa. Eräissä tapauksissa perintä on suuresti vaikeutunut ja nauhojen maahantuojien välinen kilpailutilanne on vinoutunut. Jätettyään maksun maksamatta maahantuonnin yhteydessä jotkut maahantuojat ovat voineet myydä kasetteja, joihin ei sisälly kasettimaksua. Vinoutuma on tällöin ulottunut vähittäismyyntiportaaseen.

Tehdyt lainsäädännön muutokset ovat kor-

janneet tilannetta, mutta maksun kiertäminen on löytänyt uusia muotoja. Myös nämä syyt puoltavat muutoksia, joilla varmistetaan kasettimaksujärjestelmän häiriötön toiminta.

Tietojenanto- ja selvitysvelvollisuutta koskevaan tekijänoikeuslain 26 d §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti. Sen mukaan lääninhallitus voisi järjestön hakemuksesta asettaa uhkasakon selvitysvelvollisuuden tehosteeksi.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi myös uusi 6 momentti. Lääninhallituksella olisi lisäksi oikeus 26 a §:n 1 momentissa tarkoitettua maksuvelvollisuuden noudattamisen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Laitteen valmistajan ja myyjän olisi tarkastusta varten päästettävä tarkastuksen suorittaja hallinnassaan oleviin liike- ja varastotiloihin, maa-alueille ja kulku- neuvoihin sekä vaadittaessa esitettävä kirjanpito-nsa, liikekirjeenvaihtonsa, tietojenkäsittelyn tallenteensa ja muut asiakirjat, joilla voi olla merkitystä valvonnassa. Tarkastuksen toimittajalla on oikeus ottaa jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista. Tarkastuksessa asiakirjat ja varasto on esitettävä välittömästi tarkastustilaisuudessa.

Tarvittavan nauhoja koskevan asiantunte- muksen varmistamiseksi tarkastuksen toimittajalla olisi oikeus käyttää asiantuntijana kasettimaksun perivän järjestön määräämää henkilöä. Jotta järjestö voisi tarkastuksen jälkeen ryhtyä perimään maksua, lääninhallituksella olisi oikeus luovuttaa perinnässä tarpeelliset tiedot järjestölle. Tarkastus saattaisi johtaa myös rikosoikeudellisiin toimenpiteisiin, mikäli ilmenee, että maksuvelvollinen on laiminlyönyt tietojen antamisen tai antanut virheellisiä tietoja.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi myös uusi 7 momentti, jonka nojalla poliisi olisi velvollinen tarvittaessa antamaan lääninhallitukselle virka-apua tarkastuksen suorittamiseksi.

Maksun perinnän tehostamiseksi tekijänoikeuslakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 56 d §, jonka mukaan se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo 26 d §:n 2 momentin ilmoitus- ja selvitysvelvollisuutta koskevaa säännöstä, on tuomittava sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Rangaistavaa olisi tietojen antamisen laiminlyönti tai väriiden tietojen antaminen.

Rangaistavuudella on ennalta ehkäisevä ja tiedottava vaikutus. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti ja tietojen salaaminen tai väriiden

tietojen antaminen voi tulla rangaistavaksi myös rikoslain 36 luvun 1 §:ssä (769/90) tarkoitettuna petoksena. Tietojen salaamista tai valheellisten tietojen antamista voidaan pitää säännöksessä tarkoitettuna erehdyttämisenä. Maahantuojia voi näin hankkia itselleen taloudellista etua maksamatta jääneen kasettimaksuman verran. Tästä aiheutuu vahinkoa taloudellisen edun saamatta jäämisestä niille, joiden hyväksi maksut on tarkoitettu käytettäväksi.

Laitteen jälleenmyyjällä ei olisi lain 26 d §:n 2 momentin mukaista velvollisuutta oma-aloitteisesti ilmoittaa järjestölle myymänsä laitteet. Kuitenkin järjestön erikseen vaatiessa tämän tulisi antaa järjestölle nämä tiedot. Lääninhallituksella olisi oikeus tarkastaa myös vähittäismyyjän kirjanpito. Näissä tilanteissa ehdotettu selvitysvelvollisuuden rikkomista koskeva 56 d §:n rangaistussäännös koskisi myös vähittäismyyjiä.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole vaikutuksia valtion tai

kuntien talouteen. Esityksestä aiheutuisi eräitä vähäisiä tehtäviä lääninhallituksille ja poliisille.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä opetusministeriössä. Esityksestä on pyydetty lausunto sisäasiainministeriöltä ja lääninhallituksilta. Annetuissa lausunnoissa puolletaan ehdotettuja lainmuutoksia. Opetusministeriö on lisäksi pitänyt yhteyttä ja kuullut asiassa Elektroniikan tukkukauppiat ry:tä ja maksun perivää Sävel-täjäin tekijänoikeustoimisto Teosto ry:tä.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 26 d §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 8 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (442/84), sekä *lisätään* 26 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 8 päivänä kesäkuuta annetussa laissa, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 26 d §:ään, sellaisena kuin se on viimeksi mainitussa laissa, uusi 5—7 momentti ja lakiin uusi 56 d § seuraavasti:

26 a §

Sen, joka tarjoaa jälleenmyytäväksi 1 momentissa tarkoitettua valmistajan tai maahantuojan myymän laitteen, on 26 b §:ssä tarkoitettua järjestön kehoituksesta osoitettava, että laitteesta on suoritettu maksu. Jos maksua ei ole suoritettu, jälleenmyyjän on suoritettava maksu. Tällä on kuitenkin oikeus vaatia suorittamansa maksu valmistajalta tai maahantuojalta.

26 d §

Laitteen valmistajan tai maahantuojan sekä järjestön erikseen vaatiessa 26 a §:n 2 momentissa tarkoitettua myyjän on annettava järjestölle perinnässä tarvittavat tiedot valmistamistään, maahantuomistaan tai myytäväksi tarjoamistaan laitteista.

Joka 1, 2, 5 tai 6 momentin nojalla on saanut tiedon toisen liiketoimista, ei saa sitä oikeudettomasti käyttää eikä muille ilmaista.

Lääninhallitus voi järjestön hakemuksesta velvoittaa valmistajan, maahantuojan tai 26 a §:n 2 momentissa tarkoitetun myyjän täyttämään 2 momentissa tarkoitetun velvollisuutensa sakon uhalla. Uhkasakon asettamisessa ja maksettavaksi määräämisessä noudatetaan muutoin, mitä uhkasakkolaissa (1113/90) säädetään.

Lääninhallituksella on oikeus 26 a §:n 1 momentissa tarkoitetun maksuvelvollisuuden noudattamisen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Laitteen valmistajan, maahantuojan tai 26 a §:n 2 momentissa tarkoitetun myyjän on tarkastusta varten päästettävä tarkastuksen suorittaja hallinnassaan oleviin liike- ja varastotiloihin, maa-alueille ja kulkuneuvoihin sekä vaadittaessa esitettävä kirjanpitonsa, liikekirjeenvaihtonsa, tietojenkäsittelyn tallenteensa ja muut asiakirjat, joilla voi olla merkitystä valvonnassa. Tarkastuksen suorittajalla on oikeus

ottaa jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista. Tarkastuksen suorittajalla on oikeus käyttää asiantuntijana järjestön määräämää henkilöä. Lääninhallituksella on oikeus luovuttaa perinnässä tarpeelliset tiedot järjestölle.

Poliisi on velvollinen tarvittaessa antamaan lääninhallitukselle virka-apua tälle 6 momentin nojalla kuuluvien tehtävien suorittamiseksi.

56 d §

Joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta rikkoo 26 d §:n 2 momentin säännöstä, on tuomittava *tekijänoikeuslaissa säädetyn selvitysvelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 28 päivänä lokakuuta 1994

Tasavallan Presidentti
MARTTI AHTISAARI

Ministeri *Tytti Isohookana-Asunmaa*

Laki

tekijänoikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/61) 26 d §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 8 päivänä kesäkuuta 1984 annetussa laissa (442/84), sekä

lisätään 26 a §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa 8 päivänä kesäkuuta annetussa laissa, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 26 d §:ään, sellaisena kuin se on viimeksi mainitussa laissa, uusi 5—7 momentti ja lakiin uusi 56 d § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

26 a §

Sen, joka tarjoaa jälleenmyytäväksi 1 momentissa tarkoitetun valmistajan tai maahantuojan myymän laitteen, on 26 b §:ssä tarkoitetun järjestön kehoituksesta osoitettava, että laitteesta on suoritettu maksu. Jos maksua ei ole suoritettu, jälleenmyyjän on suoritettava maksu. Tällä on kuitenkin oikeus vaatia suorittamansa maksu valmistajalta tai maahantuojalta.

26 d §

Laitteen valmistajan tai maahantuojan on annettava järjestölle perinnässä tarvittavat tiedot valmistamistaan tai maahantuomistaan laitteista.

Joka 1 tai 2 momentin nojalla on saanut tiedon toisen liiketoimista, ei saa sitä oikeudettomasti käyttää eikä muille ilmaista.

Laitteen valmistajan tai maahantuojan sekä järjestön erikseen vaatiessa 26 a §:n 2 momentissa tarkoitetun myyjän on annettava järjestölle perinnässä tarvittavat tiedot valmistamistaan, maahantuomistaan tai myytäväiksi tarjoamistaan laitteista.

Joka 1, 2, 5 tai 6 momentin nojalla on saanut tiedon toisen liiketoimista, ei saa sitä oikeudettomasti käyttää eikä muille ilmaista.

Lääninhallitus voi järjestön hakemuksesta velvoittaa valmistajan, maahantuojan tai 26 a §:n 2 momentissa tarkoitetun myyjän täyttämään 2 momentissa tarkoitetun velvollisuutensa sakon uhalla. Uhkasakon asettamisessa ja maksettavaksi määräämisessä noudatetaan muutoin, mitä uhkasakkolaisissa (1113/90) säädetään.

Lääninhallituksella on oikeus 26 a §:n 1 momentissa tarkoitetun maksuvelvollisuuden noudattamisen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Laitteen valmistajan, maahantuojan tai 26 a §:n 2 momentissa tarkoitetun myyjän on tarkastusta varten päästettävä tarkastuksen suorittaja hal-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

linnassaan oleviin liike- ja varastotiloihin, maa-alueille ja kulkuneuvoihin sekä vaadittaessa esitettävä kirjanpitoa, liikekirjeenvaihtonsa, tietojenkäsittelyn tallenteensa ja muut asiakirjat, joilla voi olla merkitystä valvonnassa. Tarkastuksen suorittajalla on oikeus ottaa jäljennöksiä tarkastettavista asiakirjoista. Tarkastuksen suorittajalla on oikeus käyttää asiantuntijana järjestön määräämää henkilöä. Läänihallituksella on oikeus luovuttaa perinnässä tarpeelliset tiedot järjestölle.

Poliisi on velvollinen tarvittaessa antamaan lääninhallitukselle virka-apua tälle 6 momentin nojalla kuuluvien tehtävien suorittamiseksi.

56 d §

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo 26 d §:n 2 momentin säännöstä, on tuomittava tekijänoikeuslaissa säädetyn selvitysvelvollisuuden rikkomisesta sakkoon, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 . _____

